

Notes on the Winter Bird Census of 1987/88

Jaanus Elts

1987/88.a. talvel alustati Eestis uue pikaajalise linnuseire programmiga - talilinnuloendustega. Järgnevalt käsitletakse huvitavamate (s.t. talvel vähearvukate või haruldaste) liikide vaatlusi.

Linde loendati talve jooksul kolmel korral: sügisloendus 15. - 18. nov., jõululoendus 25. detsembril - 7. jaanuaril ning kevadloendus 15. - 28. veebruaril.

Et 1987.a. sügistas talv oli suhteliselt soe, siis kohati sügisloendusel mitmeid liike (metskurvits, punaselg-õgiija), kes ilmselt ei olnud veel ära rännanud, nii et talvitajateks võib neid lugeda ainult tinglikult (ajalises mõttes) (vt. tabel I). Ka kogu ülejäänud talv osutus pehmeks, mistõttu kohale oli jäänud tavalisest enam putuktoidulisi linde (punarind, võsaraat).

Talilinnuloendustes osalejatel paluti teha märkmeid vähearvukate talvitajate kohta ka väljaspool põhiloendust (vt. tabel 2). Ainsaks piiranguks seati, et vaatlused oleksid

-
- * - Nagu nähtub kuupäevadest, kontrollisid vaatlejad munevat emaslindu. Juhime kõigi pesakastilindudega tähelepanu sellele, et tihaste vanalindude piük on lubatav alles pärast poegade koorumist (Toimetuse märkus)

Tabel I

Põhiloenduse käigus vaadeldud vähearvukad talvitajad
(vaadeldud isendite arv)

Linnuliik	Sügis- loendus	Jõulu- loendus	Kevad- loendus
Merikotkas	-	-	1
Kaljukotkas	-	1	1
Metskurvits	3	-	-
Kaelustuvi	2	-	-
Värbkakk	-	1	-
Hallrähn	-	2	-
Roherähn	-	-	2
Valgeselg-kirjurähn	2	1	-
Kolmvarvas-rähn	2	1	2
Põldlööke	1	-	-
Punarind	3	3	-
Võsaraat	-	1	-
Punaselg-õgija	1	-	-
Kuldnohk	4	1	2
Metsvint	2	2	-
Kanepilind	1	-	-
Männileevike	2	-	-

teostatud antud loendusperioodi (kaks nädalat) jooksul põhiloendusega samas UTM ruudus. Neid andmeid edastas kahjuks vaid vähemus vaatlejaist. Kõigil kaastöölistel oleks edaspidi soovitatav pöörata suuremat tähelepanu sellele osale ankeedist, saamaks paremat ülevaadet neist talvitajatest, kelle arvukus tavaliselt on väga madal.

Senini puuduvad vaatlusrajad Narva, Alutaguse, Noarootsi ja Hiiumaa piirkonnas, suure Saaremaa peale on aga kõigest kaks rada. Et ka ülejäänud Eesti pole küllaldaselt loendustega hõlmatud, siis oleks vajalik veel paljude linnuvaatlejate osavõtt sellest huvitavast ja hädavajalikust pikaajalisest tööst!

Tabel 2

Väljaspool põhiloendust tehtud vaatlused
vähemarvukate liikide kohta (vaadeldud isendeid)

Linnuliik	Sügis- loendus	Jõulu- loendus	Kevad- loendus
Kanakull	5	1	3
Raudkull	3	4	-
Tuuletallaja	-	1	-
Hiireviu	2	-	-
Karvasjalg-viu	-	-	2
Kaljukotkas	1	1	-
Künnivares	1	-	-
Kaelustuvi	1	-	-
Hallõgija	7	-	-
Valgeselg-kirjurähn	1	1	-
Roherähn	2	-	-
Hallrähn	2	-	-
Kuldnook	6	-	-
Põldlõoke	2	-	-
Metsvint	3	-	1
Hangelind	1	-	-

1988a. JÄRELTALV TAPPIS OHTRALT MEIE VÄIKELINDE
The Effect of the "Winter" in April 1988 on the Pas-
serines

Andres Kuresoo

1988.a. aprilli lõpul oli Eestis nagu ka mujal Kesk- ja Põhja-Euroopas nädala vältel erandlikult hiline külmalaine, millega kaasnesid rohke lumi ja tugevad tuuled. Paljudele rändlindudele kujunes see katastroofiks, mille käigus hukkusid kümned (tõenäoliselt isegi sajad) tuhanded isendid. Hukkumise põhjused olid nii otsesed (nälg, külmumine) kui ka kaudsed (kurnatud lindude ärasõmine röövloomade poolt, autorataste alla jäämine jm.).

Katastroofi ulatusest ülevaate saamiseks kasutasime mitmeid võimalusi: n. koguti andmeid vaatlejatel, re-

gistreeriti surnud linde autoteede ääres. Täpsemat teavet toimunud võimaldas meil saada spetsiaalse linnuseire programmi - punktloenduste andmete analüüs. See programm lisandus ornitoloogiasektsiooni uurimiskavadesse 1983.a. Eesmärgiks seadsime lindude pesitsusaegse arvukuse pikaajalise jälgimise. Kuna lindude loendamine toimub püsivarsruutidel (igal aastal 1-2 korda), siis saame erinevate andmete võrdlemisel teada, millised nihked on toimunud lindude esinemissageduses.

1988.a. I loendusperioodist (25. aprill - 15. mai) laekus ornitoloogiasektsiooni kaastöelistelt andmeid 28 ja II loendusperioodist (25. mai - 20. juuni) 43 kordusmarsruudi (s.o. loendatud nii 1987. kui ka 1988.a.) kohta. Selgus, et vähemalt viiel liigil oli hävinud tõenäoliselt üle 50% kohalikest asurkondadest. Kui 1987.a. arvukuse tasemeks võtta 100%, siis 1988.a. populatsioonindeks (arvukuse proportsioon %-des eelneva aasta arvukuse suhtes) oli laulurästal 41/37 (I-II loendus), punarinjal 44/40, võsaraadil 41/58, linavästrikul 48/74 ja kuld nokal 73/42. Oluliselt (30-50%) kahanesid ka sookiuru ja tutt-tihase asurkonnad. Paigalindude arvukus jäi enamasti stabiilseks, mõnel liigil esines hoopis arvukuse plahvatuslik, tõus (1988.a. olid populatsioonindeksite väärtused leevikesel - 189/187 ja Põialpoisil - 200/212). Täpsemat uurimist väärriks käbliku haruldane külmataluvus - populatsioonindeks oli 1988.a. - 135/132). Mõnede liikide puhul võis arvukuse madalseisu põhjuseks olla lisaks külmale ka nn. rände lühenemine. Hõrenenud asurkondade osalist taastumist maikuu lõpuks juuni alguseks (II loenduse ajaks) võis täheldada ainult mõnel liigil (kiivitaja, võsaraat, linavästrik), mis annab tunnistust katastroofi-ala suurest ulatusest Euroopas. Erialgetel andmetel ei olnud Soomes häving nii ulatuslik kui meil, põhjuseks nähtavasti rändlindude hilisem kohalesaabumine. Lätis võimaldas katastroofist ülevaadet saada joontakseerimisprogrammi andmete analüüs. On teada, et pakane kahjustas Lätis samade liikide asurkondi, mis meilgi, küll aga vei-

di väiksemas ulatuses.

Punktloenduste vajalikkust ja efektiivsust saime seekord tõestada küllaltki kurva statistikaga. On ka selgunud selle programmi läbiviimise nõrgad küljed. Meil on küll nüüdseks hea ülevaade loodusmaastike (metsad, luhad, sood jne.) linnuliikide arvukuse muutuste kohta, ootamatult hõredalt on aga andmeid põhiliselt kultuurmaastikke asustavatest linnuliikidest. Vähe on andmeid isegi taolisi elupaiku asustavate massliikide - kuldnoka, linavästriku, haraka, varblaste kohta, rääkimata näiteks ohakalinnust, rohvindist, kanepilinnust ja kivitäksist. Kasutades soodsat võimalust kutsun vaatlejaid üles rajama loendusmarsruute ka inimtegevusest haaratud maastikesse (külad, alevid, põllud, kultuurniidud, poldrid, pargid jne.). Taolistes elupaikades piisab täiesti ka ühest loendusest kevadesooni vältel. Juhendmaterjalide saamiseks pöörduge aadressil: 202400 Tartu, Kompanii 3. ELUS-i ornitoloogiaseksioon. Punktloendused.